

УДК 341(4)

Пекар Богдан,
студент магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: канд.юрид.наук, ст.викл. А.А. Моца

СТАН ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС

У статті проаналізовано сутність та специфіку імплементації економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС. Детально досліджено форми та види співпраці України та ЄС у різних сферах економіки. Важливу роль відведено питанню удосконалення діяльності України та ЄС у економічному напрямі. Обґрунтовано переваги та недоліки імплементації економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС.

Ключові слова: Україна, економіка, суспільні відносини, суспільство, держава, торгівля, господарство, відносини.

Угода про асоціацію України з ЄС (повна назва – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; англ. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part) – угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію, зміст якої розроблено конкретно для України і яка заміняє Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною. Угода про асоціацію між Україною та ЄС дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Метою дослідження цієї статті є з'ясування сучасного стану та проблемних аспектів імплементації економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС.

У процесі дослідження сутності та особливостей імплементації економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС важливу роль відіграли праці М. Гнатюка, М. Гнатюк, Д. Дейнена, Ю. Клочкова, М. Микієвича, О. Малиновської, В. Посельського, Б. Тарасюка та інших вчених.

Підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною планувалося 28 листопада 2013 року, але не відбулося. Політичну частину угоди було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. Ця угода передбачає поглиблення співробітництва шляхом залучення українських суб'єктів господарювання до спільних науково-дослідницьких, комунікаційних та інформаційних проектів, тому, враховуючи порівняно високий науково-технічний потенціал розвитку економіки України, можна очікувати зростання українського експорту окремих видів високотехнологічних товарів та відповідних послуг.

На думку О.А. Малиновської, головний позитив зони вільної торгівлі з ЄС для сільськогосподарської торгівлі полягає в частковому усуненні несиметричності умов торгівлі між ЄС та Україною, яка посилилася після вступу України до СОТ. Слід також звернути увагу на те, що несиметричність зменшується під впливом таких чинників:

- безмитного доступу для українських сільськогосподарських товарів у рамках тарифних квот;
- відмови ЄС від використання експортних субсидій на сільськогосподарські товари при експорті в Україну;
- закріплення за українською стороною права на використання захисних заходів і додаткових умов торгівлі.

М. Гнатовський звертає увагу на те, що на ринку продукції рослинництва важливим позитивом для розширення експорту є введення квот на експорт в ЄС зернових за нульовою ставкою ввізного мита. Внаслідок створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна зможе безмитно постачати в країни ЄС 1,6 млн т зернових культур, водночас передбачене поетапне збільшення обсягів квот протягом п'яти років до 2 млн т. [3, с.138].

На думку Б.І. Тарасюка, збільшення експорту української сільськогосподарської продукції на ринки ЄС стримуватиметься через незначний обсяг імпорتنих тарифних квот ЄС для безмитного ввезення продукції з України та неспроможність більшої частини вітчизняних виробників задовольнити технічні, санітарні, фітосанітарні умови для експорту своєї продукції на ринки ЄС. Існує небезпека послаблення конкурентних позицій вітчизняних виробників м'яса та м'ясних продуктів, молочних продуктів, овочів та фруктів у результаті зростання імпорту з ЄС [10, с.101].

Необхідно зазначити, що загальна вартість витрат на модернізацію виробництва продукції тваринництва та овочівництва за стандартами ЄС оцінюється приблизно у 900 млн євро протягом 10 років імплементації Угоди про асоціацію. На думку Ю.А. Ключкової, можливим є застосування країнами ЄС обмежувальних торговельних заходів, зокрема щодо агропродовольчих товарів:

- уведення країнами ЄС нетарифних обмежень на імпорт з України товарів, які становлять найбільшу частку в українському агропродовольчому експорті (сирів, олій, курятини, свинини, яловичини, алкогольних та безалкогольних напоїв, кондитерських виробів);

- уведення країнами ЄС захисних заходів у вигляді додаткового мита на товари українського експорту або зміни митного режиму у разі вимушеного виходу України із зони вільної торгівлі [6, с.51].

Попри певні переваги, Угода про асоціацію з ЄС включає в себе й певні ризики, які пов'язані, насамперед, із необхідністю збільшення витрат на зниження шкідливого впливу металургійного виробництва на довкілля. Наступною загрозою для вітчизняних металовиробників є повне закриття металургійного ринку країн Митного союзу, що об'єктивно призведе до перевиробництва вітчизняної металопродукції в межах 3,6 млн т, яка експортується до цих країн. Також у середньостроковій перспективі на 2016 –2017 рр. очікується незначне (0,2%) скорочення обсягів металургійного виробництва.

Україна має великий потенціал як експортер продукції з деревини, а ЄС – як найбільший зовнішній ринок збуту для продукції галузі. Необхідно зазначити, що за прогнозами Європейської економічної комісії ООН в 2016 р. у країнах Європейського Союзу дефіцит круглого лісу становитиме 77 млн куб. м, пиломатеріалів – 8,1 млн куб. м, деревних волокнистих напівфабрикатів – 7,7 млн т, що засвідчує перспективу економічного співробітництва України з ЄС в розширенні зовнішнього ринку продукції деревообробної промисловості [3, с.133].

Після запровадження режиму вільної торгівлі при експорті в ЄС відбулося значне зниження або поступове скасування тарифних ставок на промислові харчові продукти (близько 85% тарифних ліній), що не охоплені тарифними квотами. Україна має можливість знижувати свої ввізні мита протягом періоду від 0 до 10 років, залежно від видів продовольчих товарів. Слід також зауважити, що після створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС за умови належного інвестиційного клімату протягом ближчих років очікується збільшення капіталовкладень у вітчизняну харчову промисловість із країн ЄС. Значні перспективи щодо збільшення експортних поставок після створення зони вільної торгівлі з ЄС відкриваються для вітчизняної кондитерської галузі. Після лібералізації зовнішньої торгівлі та вступу України до СОТ для печива солодкого і вафель, шоколадних виробів і виробів кондитерських з цукру було зафіксовано збільшення експорту до країн ЄС і мінімальні обсяги експансії імпорту на внутрішньому ринку. Це свідчить про високу конкурентоспроможність вітчизняної кондитерської галузі та її потенціал у рамках співпраці

з ЄС в подальшому збільшувати експортні поставки на європейський ринок і витримати конкурентний тиск імпорту на внутрішньому ринку. Серед виробників безалкогольних напоїв можливість збільшити експортні поставки до ЄС після створення зони вільної торгівлі мають виробники фруктових і овочевих соків. Виробники мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв мають незначний експортний потенціал на ринку ЄС, оскільки після вступу України до СОТ їм не вдалося збільшити експортні поставки. Разом із тим малоімовірно, що експансія імпорту з ЄС після створення зони вільної торгівлі зменшить їхню частку на внутрішньому ринку [10, с.99].

М. Гнатюк вважає, що існує небезпека послаблення конкурентних позицій вітчизняних харчопереробних підприємств, особливо малих і середніх, унаслідок зростаючої конкуренції на внутрішньому ринку. На основі високих нетарифних бар'єрів ЄС для вітчизняної продукції харчової промисловості особливі ризики для галузі становить імовірна втрата ринків країн ЄСП, особливо Російської Федерації. Мінімальні втрати експортного виторгу в харчовій промисловості можуть досягти 147 млн дол. США на рік [2, с.12].

Реалізація Угоди з урахуванням застережень щодо можливих негативних наслідків для економіки України дозволить знизити ступінь ризиків, пов'язаних з імплементацією її положень. З цією метою необхідно стимулювати підприємства до розроблення та реалізації інвестиційних програм для виведення на сучасний технологічний рівень. Якщо вітчизняні виробники машинобудування, металургії та хімічної промисловості не вживатимуть дійових заходів стосовно модернізації виробництва, диспропорції технологічної структури випуску поглиблюватимуться та спричинюватимуть подальші втрати внутрішнього та зовнішнього ринків. Без модернізації виробництва і включення вітчизняних підприємств у технологічні ланцюги європейських компаній неможливо подолати негативні наслідки від розриву коопераційних зв'язків з підприємствами Російської Федерації. Негативні наслідки можуть частково компенсуватися за рахунок поглиблення співробітництва з ЄС шляхом залучення українських суб'єктів господарювання до спільних науково-дослідницьких, комунікаційних та інформаційних проектів [9, с.33].

А.П. Чернишевський зауважує, що важливим завданням є географічна диверсифікація експорту для підприємств, які втрачають ринки збуту в країнах ЄСП, для чого здебільшого їм також слід модернізувати виробництво. Необхідно створити робочі місця для працівників підприємств, що вивільняться в результаті втрати ринків ЄСП. Їхня зайнятість може бути забезпечена за рахунок стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій в Україну та вдосконалення підприємницького середовища для розвитку малого і середнього бізнесу. Важливо залучити фінансову допомогу ЄС під вирішення цих завдань. Для зниження ризиків зони вільної торгівлі з ЄС важливе посилення ролі галузевих асоціацій і поглиблення співпраці між владою та бізнесом з урахуванням досвіду країн ЄС [5, с.80].

Можливості інтеграції у європейський торговельний простір можуть бути реалізовані тільки за умов вдосконалення інституційного середовища у сфері технічного регулювання, дотримання санітарних, фітосанітарних, екологічних вимог тощо. Імплементація відповідного законодавства у строки 2–3–5–7 років, передбачена Угодою про асоціацію з ЄС, є проблемною і також потребуватиме акумуляції значних коштів у модернізацію технологій [3, с.134].

Відповідно до ст. 57 Угоди «Зближення технічного регулювання, стандартів і оцінки відповідності» допускається зміна графіка імплементації із самостійним визначенням Україною нового графіку імплементації, тому необхідно вести перемовини з представниками бізнесу щодо узгодження зміни строків імплементації положень Угоди у сфері технічного регулювання для підготовки проведення переговорів з ЄС у разі необхідності [1]. Для зниження ризиків, пов'язаних із виведенням з обігу назв, що позначають товар та збігаються з географічними найменуваннями ЄС, в Угоді закладено можливість використання компенсаційного пакета ЄС. Також важливо залучити технічну та фінансову допомогу ЄС для просування на ринки продукції з новими назвами, що також передбачено в Угоді.

Отже, ефективна реалізація положень Угоди та зниження пов'язаних із нею ризиків неможлива без використання інституційних можливостей, які передбачені в Угоді щодо координації виконання її положень. Відповідно до ст. 466 Рада асоціації, створення якої передбачене Угодою, може вирішити сформувати інші спеціальні комітети або органи у конкретних сферах, які утворюватимуть представники урядів України та ЄС. Так, наприклад, у рамках зони вільної торгівлі з ЄС передбачено створення Комітету з питань торгівлі та низки підкомітетів, зокрема, підкомітету з управління санітарними і фітосанітарними заходами, який регулярно проводитиме моніторинг імплементації процесу наближення українського законодавства до європейського з метою підготовки рекомендацій щодо заходів стосовно наближення. Для підтримки позиції України в створених у рамках Асоціації комітетах і підкомітетах необхідно активно залучати галузеві асоціації. На фінансову підтримку виконання положень Угоди спрямований Пакет підтримки України, схвалений Європейською Комісією 5 березня 2014 р., що становив 11 млрд євро, з яких 5 млрд євро надійшли від Європейського банку реконструкції та розвитку.

Обсяги підтримки України співставні з обсягами підтримки країн – кандидатів на вступ до ЄС. Пакет підтримки України частково спрямовано на підтримку політичних та економічних реформ включно із визначеними в Угоді про асоціацію (поглиблену та всеохоплюючу) з ЄС. Економічна підтримка надаватиметься у формі макрофінансової допомоги (кредити на суму 1,6 млрд євро) та пакету підтримки розвитку у формі грантів на суму 1,4 млрд євро, що надаватиметься упродовж семи років [5, с.78].

Таким чином, підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка, зокрема, передбачає створення зони вільної торгівлі, відкриє для українських виробників новий ринок збуту продукції, хоч і дуже конкурентний ринок. Підписання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС означає фіксацію торгових преференцій, які зараз діють з боку ЄС щодо українських товарів. Перевага полягає в тому, що ті преференції, які ЄС вже надав українським виробникам тимчасово до 1 листопада, будуть зафіксовані постійно. Це означає, що українські виробники зможуть планувати на довгострокове, середньострокове майбутнє з розумінням того, що один з найбільших ринків світу відкритий.

За підрахунками багатьох експертів підписання економічної частини Угоди зі створенням зони вільної торгівлі, у свою чергу, дозволяє Україні збільшити обсяги експорту товарів та послуг. Водночас для того, щоб українські товари знайшли своїх покупців у Європі, вітчизняні виробники повинні провести величезну роботу з підвищення якості своєї продукції та просування її на ринок ЄС. При цьому прагнення України освоїти ринок ЄС зовсім не означає, що країна хоче відмовитися від інших ринків [2, с.12].

Отже, для України відкриття європейського ринку і підписання Угоди про асоціацію з ЄС є, безумовно, значущим і необхідним для забезпечення її подальшої інтеграції у глобальний економічний простір. Достатніми умовами успішності інтеграції економіки України у світове співтовариство виступає вирішення комплексу проблем, ключовою серед яких є забезпечення позитивних зрушень у структурі національної економіки та відповідних структурних реформ. На сьогодні економічна інтеграція України характеризується відсутністю широких виробничо-технологічних зв'язків з країнами ЄС, через що експорт України представлено переважно продукцією з низьким ступенем обробки. Водночас в Україну з країн ЄС імпортується готова продукція, в тому числі інвестиційного призначення, що має більш високу додану вартість. Саме тому визначальним для України є не лише розширення доступу до європейських ринків, а й використання отриманих від підписання Угоди можливостей для реформування і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що має забезпечити зростання експорту українських високотехнологічних товарів, а значить, формування умов для збільшення заробітної плати працівників на основі підвищення продуктивності праці й таким чином, зростання споживчого попиту на внутрішньому ринку. Особливо важливо в цьому процесі забезпечити включення окремих

видів діяльності у технологічні ланцюги промислового виробництва країн ЄС, багато з яких інтенсивно реалізують нові промислові стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Гнатюк М. Зародження ідей об'єднання Європи / М. Гнатюк, Я. Черногор // Віче. – 2015. – № 3. – С. 12 – 15.
3. Гнатовський М. Концепція «європейського правового простору» в контексті проблем європейської інтеграції / М. Гнатовський // Право України. – 2015. – № 1. – С. 133–134.
4. Дейнен Демонд. Дедалі міцніший Союз. Курс європейської інтеграції / Демонд Дейнен. – К.: Видавничий дім «К.І.С.», 2015. – 692 с.
5. ЄС та європейська інтеграція / під заг. ред. А.П. Чернишевського –Полтава, 2016. – 138 с.
6. Ключкова Ю.А. Особливості розмежування компетенцій Європейського Союзу і держав-членів в процесі федералізації / Ю.А. Ключкова // Міжнародне публічне і приватне право. – 2014. – № 3. – С. 51–56.
7. Микієвич М.М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки : монографія / М.М. Микієвич. – Львів: Світ, 2014. – 543 с.
8. Малиновська О.А. Формування спільної політики та економіки ЄС / О.А.Малиновська // Стратегічна панорама. – 2014. – № 2. – С. 142–151.
9. Посельський В. Етапи та засади формування об'єднаної Європи / В.Посельський // Економічний Часопис – XXI. – 2013. – №1. – С. 33–37.
10. Тарасюк Б.І. Реформування ООН та ЄС у XXI сторіччі: погляд України / Б.І. Тарасюк // Стратегічна панорама. – 2012. – № 5. – С. 99–112.

Pekar Bohdan. IMPLEMENTATION OF THE ECONOMIC PART OF THE ASSOCIATION AGREEMENT BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE

The article analyzes the nature and specifics of the implementation of the economic part of the Association Agreement Ukraine and the EU. Detailed analysis of forms and types of cooperation between Ukraine and the EU in various spheres of economy. An important role is given to improvement of Ukraine and the EU in the economic area. The advantages and disadvantages of implementing the economic part of the Association Agreement Ukraine and the EU. The features of the Association Agreement with the EU, which includes certain risks and related primarily to the need to increase spending to reduce the harmful effects of metallurgical production on the environment. Determined danger of weakening the competitive position of domestic food processing enterprises, especially SMEs, due to growing competition in the domestic market. Against the background of high tariff barriers to EU domestic food industry specific risks for the industry is likely loss of markets in the EEA.

Keywords: *Ukraine, economics, social relations, society, government, trade, economy, relations.*